

MED ISKALCI BISEROV

Lojze Krakar

»Zbiranje bisernih školjk na morskem dnu je eden najtežjih in najnevarnejših poklicev, kar jih opravljajo ljudje . . . Lovec na bisere mora nabrati povprečno po 2000 školjk, da prinese z morskega dna en sam biser.«

Iz časopisnega članka

I

Gredo. Gredo s svinčenimi koraki
v prezgodnji dan. Gredo. Molče gredo.
Tako gredo v gotovo smrt vojaki.
tako jetniki v celice gredo.
In oceanu, ki potuhnjen čaka,
da se napije njihove krvi,
ježi se kot zeleni zveri dlaka
in kakor biser svetijo oči.

II

Utrujen sem, na smrt utrujen, draga.
Kot dolga pot na dno me noč duši.
In ko odhajam zjutraj preko praga,
sree še komaj čutim, da brli.
A vendar, ko na dlani se zasveti
spet tisti drobní kamenček iz sanj,
bi hotel vse še enkrat preživeti
in do pekla se potopiti zanj!

III

Vsak dan se znova potapljamo. Vsak dan
tonemo nekam neskončno globoko
tja med čeri in storoke polipe,
v gluhe prepade, kjer slutimo srečo.
Pljuča so naša kot kamen, telo je
trše od hrastov za rakve in križe.
Nekega dne bomo v morju zgoreli
kakor v bencinu. Preveč smo hoteli.

IV

Pisan raj, enak peklú,
temna večnost nemih rib.
Kakor potopljeni kip
slepo tonem proti dnu.

Kam, sprašuje ribji trop,
čudna, bela riba — kam?
S kamnom v grlu odmrmmram:
kaj sprašujete me — v grob!

Plaho rastejo v temo
slepe rože, trd plevel.
Kot prevrnjeno nebo
sveti se zelen pekel.

Kje si, školjka, ki srce
mi ponujaš? Krikni v noč,
da zaslišijo roké
tvojo prošnjo na pomoč!

V

O, kamenček z žarkom večnosti,
ti pesek, ki režeš srce do živega,
da bi spočel najčistejšo pesem,
ti rosna kaplja s pajčevine sanj,
povej, komú naj te dam,
da te ne najdejo roke trgovca,
saj ko te težkajo in ti določajo ceno,
se mi zagnusiš
in sram me je, da sem šel pote
do samega dna.

VI

Poznal sem ga: šel je prvič, pa se ni več vrnil — šel je
poslednjič;
poznal sem ga: hodil je petdeset let, vsi morski psi so
že bili njegovi prijatelji, toda on ni nikoli ničesar prine-
sel domov in od žalosti ni bil niti več lačen;
poznal sem ga: vsak dan je ulovil školjko z biserom, vse

naše žene so bile njegove priležnice in najlepše dekle v
vasi je postalo njegova sužnja;
samo sebe ne poznam:
kako daleč in kako dolgo še?

VII

Iskati bisere — čemu?
Komú bo žejo pogasilo,
komú bo lakoto utešilo,
kar našel boš na morskem dnu?

Na njivi raje vsadi riž,
vodnjak pred hišo si izkoplji
in rod svoj rôdi in pokoplji
in bogu vdano nosi križ.

Že tisoče jih je bilo,
a tebe več ne bo nikoli,
in vedi, ti slabič oholi,
da tudi biseri umro!

VIII

Umrli bodo biseri in sanje,
ostal bo le trpljenja grenki vonj
in na čeri nataknjene lobanje
s pošastno slavo iz koralnih kron.
V lobanjah bodo tiho, tiho gnile
predrzne sanje, bele kakor smrt,
in ribe bodo zarod svoj svarile,
naj se ne hodi igrat v ta čudni vrt.

IX

Vsak dan se znova potapljamo. Tihi,
ribam enaki za skorjami kruha,
biseri, zvezdami, slavo in stih,
večni kot bog, enodnevni kot muha,
tonemo, polni vsevidne slepote,
vsak v svoje morje in vsak v svoje sanje,
srečni zaslužnjenci krute lepote,
skregani z bogom in sprti s spoznanjem.

Gredo. Gredo s svinčenimi koraki
 v mehak in kakor mah zelen večer.
 Tako gredo iz zgubljenih bitk vojaki,
 potihoma hvaleč nebo za mir.
 In ko odhajajo tja čez peščino,
 premnogi praznih rok in polni ran,
 spi morje, nadojeno z mesečino,
 kakor otrok, neskončno blag in vdan.

IVAN CANKAR IN SIMBOLIZEM

Dušan Pirjevec

(Konec)

Doslej opisanim predstavam in stalnim prvinam pa se po posebni notranji logiki pridružujejo še druge značilnosti, med njimi zlasti tako imenovani simbolični paralelizem, ki v svojstvenih oblikah izraža in hkrati vzbuja prepričanje ali pa vsaj občutek, da so med človekom in naravo, predvsem pa med človekovo usodo in naravnimi pojavi spleljane neke posebne, zdaj bolj zdaj manj skrivnostne vezi.

Paralelizem je uporabljala že predromantična literatura, v mnogo večjem obsegu pa ga je uveljavila romantika. Zato ga je Cankar poznal, še preden je sploh slišal za Verlaina ali Maeterlincka, saj ga je lahko odkril pri Rousseauju ali Goetheju, pri Jenku ali Stritarju. Vendar pa ne smemo pozabiti, da naturalizem takšnega paralelizma praviloma ni sprejemal, ker je bil v nasprotju z njegovimi temeljnimi nazori o človeku. Oživila sta ga spet šele dekadenca in simbolizem ter mu dala novo vsebino ali pa vsaj nove poudarke in oblike. Spričo tega smemo domnevati, da se ga je izogibal tudi Cankar vse od tistega časa, ko se je navdušil za Zolaja in Maupassanta, za naturalizem in Frana Govekarja — in da se je to oblikovalno sredstvo utegnilo v večjem obsegu pojaviti v njegovem delu šele, ko je zavrgel naturalizem in sprejel od dekadence in simbolizma nove pobude.

Te splošne domneve seveda ne morejo zadostovati, zato si moramo ogledati Cankarjevo delo samo. Za vso tisto njegovo prozo, ki je nastala, še preden se je seznanil z naturalizmom, smo že ugotovili, da nosi očitne znake izredno močnih subjektivizacijskih in lirizacijskih